

Protokoll fört vid pleniföredragning

Regeringskansliet
Allmänna byrån, Rk1

Närvarande

VT - HJ - TE - AH-J - AH - FK - AR - CW

Frånvarande

Justerat

Omedelbart

Ordförande

L a n t r å d
Veronica Thörnroos

Föredragande

Vicelantråd
Harry Jansson

Protokollförare

Förvaltnings- och
utvecklingschef
Dan E Eriksson

Ärende/Dnr/Exp.

Beslut

Nr 5

Ålands lagtings meddelande, att lagtinget till republikens president översänt svar med anledning av presidentens skrivelser till lagtinget den 8 november 2019 och 31 januari 2020, godkännande av Riksdagens svar rörande regeringens proposition med förslag till lag om ändring av självstyrelselagen för Åland.

ÅLR 2019/1152

Landskapsregeringen beslöt anteckna meddelandet för kännedom.

Nr 6

Landskapsregeringens redogörelse över självstyrelsepolitiska frågor enligt 36 § arbetsordningen för Ålands lagting.

ÅLR 2020/1969

24 Rk1

Landskapsregeringen beslöt överlämna en skriftlig redogörelse till lagtinget i enlighet med bilaga 1.

Till Ålands lagting

**REDOGÖRELSE ÖVER SJÄLVSTYRELSEPOLITISKA
FRÅGOR ENLIGT 36 § ARBETSORDNINGEN FÖR
ÅLANDS LAGTING.**

Landskapsregeringen överlämnar härmed den i 36 § arbetsordningen för Ålands lagting föreskrivna redogörelse över självstyrelsepolitiska frågor av väsentlig natur. Redogörelsen avser tiden från 1 april 2019 fram till tidpunkten för överlämnandet.

Mariehamn den 12 mars 2020.

L a n t r å d

Veronica Thörnroos

Vicelantråd

Harry Jansson

INNEHÅLL

1. Självstyrelsesystemet	3
1.1 Reformering av självstyrelsesystemet	3
1.2. Självstyrelselagens förhållande till kyrkolagen.....	4
1.2. Konsumentrådgivningen	4
1.3. Relationerna Finland - Åland	4
2. Svenska språket.....	6
2.1. Språket, allmänt.....	6
2.2 Språkrådet	6
2.3. Deltagande i beredning av statliga reformer.....	7
2.4. Språkliga brister i Finlands socialvårdslagstiftning.....	7
3. Vård- och landskapsreformen.....	7
3.1. Allmänt	7
3.2. Flerkanalsfinansiering och valfrihet	8
3.3. Reformen och Åland i fråga om hälso- och sjukvården	8
4. Utbildning.....	9
4.1. Utbildningssamarbete med Sverige gällande läkare.....	9
4.2. Praktisk tjänstgöring för psykologer (PTP) på Åland	9
5. Ålands demilitarisering och neutralisering samt säkerhetsläget i Östersjön	10
5.1. Allmänt	10
5.2. Säkerhetspolitiskt samarbete	10
5.3. Ålands demilitarisering och neutralisering	11
5.4. Samarbetsgruppen med försvarsministeriet	11
5.5. Fartygsbesök och överflygningar	12
5.6. Gränsbevakningen	12
5.7. Ålandsexemplet.....	12
6. Jordbrukspolitik.....	13
7. Fiskeripolitik	13
8. Skattegränsen.....	14

1. Självstyrelsesystemet

1.1 Reformering av självstyrelsesystemet

Den 16 juni 2017 överlämnade Ålandskommittén sitt slutbetänkande. Därefter vidtog en omfattande beredning på både politisk och tjänstemannanivå, bland annat i en tjänstemannaarbetsgrupp under ledning av justitierådet Niilo Jääskinen. Flera stora frågor förblev dock oklara däribland frågan om vilka rättsområden som kunde bli föremål för övertagande respektive överföring till lagtingets behörighet, avräkningsgrundens storlek och hur gemensamma resurser fördelas. Beskrivningen av självstyrelselagens förhållande till grundlagen och självstyrelsens internationella förankring blev även en allt viktigare fråga i det hårdnande politiska och juridiska klimatet mellan självstyrelsen och staten. I de förhandlingar på politisk nivå som sedan vidtog visade det sig mycket svårt att komma vidare med en totalrevision av självstyrelselagen.

Under första hälften av oktober 2018 överenskom landskapsregeringens företrädare med statsmaktens företrädare att bryta ut de ekonomiska delarna till en egen proposition. Avsikten var att göra det lättare att komma överens om självstyrelsens grundfinansiering och om hur landskapsreformen skulle kunna genomföras med beaktande av självstyrelselagens bestämmelser. Den 13 december 2019 fattade riksdagen beslut om det vilande lagförslaget gällande ändring av självstyrelselagen (VLF 2/2019 rd.).

Grundlagsutskottet (GrUB 5/2019 rd) fäste särskild uppmärksamhet vid att de ekonomiska konsekvenserna av reformen i regeringens proposition om det vilande lagförslaget (RP 320/2018 rd) hade bedömts med tanke på den vård- och landskapsreform som varit aktuell under den tidigare mandatperioden. Eftersom de lagförslag som gällde reformen i fråga förfallit, hade också bedömningsläget delvis förändrats. Utskottet ansåg det dock samtidigt motiverat att självstyrelselagens bestämmelser om landskapets ekonomi revideras på det sätt som avses i proposition RP 320/2018 rd. Utskottet föreslog därför att riksdagen skulle godkänna ett uttalande om ändring av självstyrelselagens bestämmelser om avräkningsgrunden. Uttalandet som riksdagen sedermera antog löd som följer:

Riksdagen förutsätter att regeringen utan dröjsmål lämnar en proposition om ändring av avräkningsgrunden enligt 47 § 1 mom. i självstyrelselagen för Åland till 0,47 procent från ingången av 2021.

I slutet av januari 2020 inkom en begäran om utlåtande över ett utkast till proposition om ändring av avräkningsgrunden i enlighet med riksdagens uttalande och de löften som avgivits av ministrarna Henriksson och Lintilä. Landskapsregeringen konstaterade i sitt utlåtande över utkastet till proposition gällande ändring av avräkningsgrunden att landskapsregeringen uppfattar att avsikten med den föreslagna propositionen är att fullfölja riksdagens uttalande och de politiska utfästelser som regeringen genom finansminister Lintilä och justitieminister Henriksson givit uttryck för i sitt brev av den 19 november 2019. Landskapsregeringen lyfte även fram det möte mellan statsminister Sanna Marin och lantrådet Veronica Thörnroos den 5 februari 2020 där det bekräftades att regeringen avser att justera avräkningsgrunden till 0,47 procent från den 1 januari 2021. Propositionsutkastets juridiska innehåll motsvarar även de diskussioner som fördes då statsminister Rinne besökte Åland den 14 oktober 2019. Landskapsregeringen känner sig därmed försäkrad om att ändringen verkställs och att förändringen av avräkningsgrunden blir att gälla till vidare.

Särskilt som regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regeringsprogram klart uttalar Ålands självstyrelse ska utvecklas och värnas om i gott samarbete med Åland samt att reformen av Ålands självstyrelse fortsätter.

Arbetet med totalrevisionen av självstyrelselagen kommer utgående från detta nu att påbörjas på nytt. Avsikten är att i samarbete med justitieministeriet och under en oberoende ordförandes ledning fortsätta arbetet med att åstadkomma en modern och uppdaterad självstyrelselag där problematiken gällande förhållandet mellan grundlagen och självstyrelselagen löses. Problemställningen har varit att grundlagen i allt högre grad kommit att inkräkta på självstyrelsen. Detta är särskilt problematiskt med beaktande av att lagtingets behörighet ursprungligen var tänkt att regleras enbart i självstyrelselagen. Avsikten är att detta analyseras och regleras så att inte behörighetsläckage uppstår. Svåra frågor att lösa är alltså frågan om reglering av de gemensamma resurserna samt att åstadkomma ett system för lagtingets ensidiga övertagande av lagstiftningsbehörighet med ett faktiskt innehåll och som även fungerar så att övertagandet följs av en sådan ökning av grundfinansieringen som motsvarar landskapets kostnader för att sköta de nya uppgifterna.

Landskapsregeringen har under arbetets gång kontinuerligt uppdaterat och överlagt med lagtingets självstyrelsepolitiska nämnd. Landskapsregeringen avser därtill arbeta vidare i en parlamentariskt tillsatt kommitté i syfte att möjliggöra ett djupare samarbete med alla partier.

1.2. Självstyrelselagens förhållande till kyrkolagen

Ett av förslagen i det betänkande som den ovannämnda s.k. Jääskinen-gruppen avgav var att vissa frågor som berör självstyrelselagens förhållande till kyrkolagen skulle utredas i ett annat sammanhang tillsammans med de kyrkliga myndigheterna.

Landskapsregeringen och biskopen för Borgå stift träffades i maj 2019 för att diskutera frågan. Ett nytt möte hölls i oktober mellan landskapsregeringens företrädare och den nya biskopen Bo-Göran Åstrand som tillträdde i september 2019. Under mötena fördes diskussioner om kyrkolagens och självstyrelselagens förhållande. I december meddelades från kyrkostyrelsen att beslut hade fattats om tillsättandet av en arbetsgrupp för att kartlägga ett eventuellt behov av att ändra kyrkolagstiftningen.

I januari 2020 besökte ärkebiskopen Tapio Luoma Åland. Ett möte hölls med landskapsregeringen då tillfälle gavs att på nytt informera om de frågor som landskapsregeringen anser borde utredas gemensamt av representanter från självstyrelsens och kyrkans myndigheter.

1.2. Konsumentrådgivningen

I oktober 2018 överlämnade republikens president en proposition om ändring av 30 § självstyrelselagen så att den överföringen av konsumentrådgivningsuppgifterna från magistraten till Konkurrens- och konsumentverket som skedde den 1 januari 2019 beaktas. I september 2019 godkände lagtinget förändringen och i oktober 2019 antog riksdagen det vilande lagförslaget.

1.3. Relationerna Finland - Åland

Goda relationer mellan Åland och riksmyndigheterna är en förutsättning för att självstyrelsesystemet ska fungera på ett tillfredsställande sätt. Landskapsregeringen har i de senaste redogörelserna till självstyrelsepolitiska nämnden framhållit sin oro och uppfattning att relationerna mellan Finland och Åland sammantaget utvecklats i negativ riktning och att en grundläggande förändring i hur man i riket ser på Ålands självstyrelse har skett. Landskapsregeringen har därför under året fortsatt arbetet att aktivt förbättra kontakterna med riksmyndigheterna i syfte att skapa goda och välfungerande

relationer samt öka kunskapen om Åland vid ministerierna. Kontaktgruppen med utrikesministeriet och försvarsministeriet är i det här sammanhanget viktiga.

Landskapsregeringen avser fortsatt att föra en kontinuerlig dialog med regeringen i syfte att vid behov utveckla samverkansformerna mellan riket och landskapet. Landskapsregeringen konstaterar att justitieministeriet har en central roll både i detta arbete samt i arbetet att tillsammans med landskapsregeringen bevaka att rikslagstiftningen uppgörs i enlighet med självstyrelselagens behörighetsfördelning. Särskild uppmärksamhet behöver fästas vid att en dialog med berörda fackministerier om aktuella lagstiftningsförslag kan åstadkommas i så god tid att de propositioner som avlämnas till riksdagen har beaktat de för Åland relevanta frågeställningarna så att behovet av ändringar under riksdagsbehandlingen kan minimeras.

Utöver de formella kontakterna och kontakterna på tjänstemannanivå har landskapsregeringen även arbetat med att bygga upp informella kontakter på den politiska nivån. Landskapsregeringen betonar i sammanhanget betydelsen av kontakter mellan lagtinget och riksdagen samt mellan partierna i riksdagen och lagtinget.

Vid ministerierna finns dock fortsatt både okunskap och osäkerhet om hur åländska frågor ska hanteras. Landskapsregeringen upplever att ett uttryck för detta är att det är svårare att genom diskussioner på tjänstemannanivå lösa uppkomna problem. Osäkerheten leder till svårigheter att genom diskussioner nå lösningar. I förlängningen kan problem därför inte lösas utan politiska diskussioner eller genom att det uppstår juridiskt tvång. Mot denna bakgrund välkomnar landskapsregeringen den nya finländska regeringens regeringsprogram där bland annat följande anges:

”Alla statliga anvisningar och föreskrifter ska utfärdas också på svenska till den del som de också gäller Åland.”...

”Ålands självstyrelse ska utvecklas och värnas om i gott samarbete med Åland. Reformen av Ålands självstyrelse fortsätter. Samordningen av Ålandsfrågor ska utvecklas. Fungerande kontakter på svenska mellan statsförvaltningen och landskapets självstyrelse ska garanteras. Ålands möjligheter att påverka i EU-ärenden ska säkerställas.

Under regeringsperioden utarbetas en strategi för Åland med konkreta förslag på hur kunskaperna om Åland ska stärkas och utvecklas inom statsförvaltningen, och därtill ska det säkerställas att resurserna är tillräckliga.

Ålands självstyrelse lyfts i samband med självstyrelsens 100-årsjubileum upp internationellt som ett exempel på en lyckad och framgångsrik självstyrelselösning.”

Som ett led i genomförandet av regeringsprogrammet har justitieministeriet tillsatt ett nätverk av kontaktpersoner för Ålandsfrågor. Nätverket ersätter det hittillsvarande inofficiella nätverket av Ålandsansvariga vid ministerierna.

Av tillsättandebeslutet framgår bland annat att nätverket har till uppgift att säkerställa ett öppet och aktivt samarbete mellan justitieministeriet och de övriga ministerierna i frågor som gäller Åland. Samarbetet inom statsrådet underlättar för sin del dialogen mellan statsrådet och myndigheterna i landskapet Åland såväl i nationella frågor som i EU-ärenden.

2. Svenska språket

2.1. Språket, allmänt

Den språkliga utvecklingen i landet är fortsättningsvis bekymmersam. Landskapsregeringen har redogjort i de tidigare redogörelserna till nämnden för sin syn på den språkliga utvecklingen i riket.

Även då det gäller den språkliga situationen vid statliga myndigheter på Åland är situationen fortsättningsvis problematisk. Dataprogram, dataregister och stödinformation föreligger huvudsakligen endast på finska. Den interna skolningen, kurser m.m. ges huvudsakligen endast på finska. Den dagliga kontakten (allt från email till skriftlig information och anvisningar), men också cirkulär och anvisningar, sker och tillhandahålls ofta endast på finska.

Det är därmed glädjande att se att det av statsminister Marins regeringsprogram framgår att: ”En ny nationalspråksstrategi som ska trygga allas rätt att få service på nationalspråken och förbättra språkklimatet kommer att utarbetas. Strategin svarar på Institutet för de inhemska språkens oro för nationalspråkens ställning i en föränderlig språkmiljö. Alla statliga anvisningar och föreskrifter ska utfärdas också på svenska till den del som de också gäller Åland. Därtill ska ett språkpolitiskt program utarbetas, i vilket de andra språk som talas i Finland beaktas, särskilt de samiska språken, romani, det karelska språket och teckenspråket.”.

Ålands självstyrelse är i grunden ett språkskydd för det enspråkigt svenska Åland. Finland är bundet genom internationell rätt i fråga om Ålands särställning. Därmed är frågan om hur tillgången på svenskspråkiga heltäckande bestämmelser kan tryggas inom såväl landskapets som rikets behörighetsområden även av internationellt intresse. För att Ålands språkliga skydd ska anses fungera måste det vara möjligt att kunna verka med enbart kunskaper i svenska även i statlig tjänst på Åland. Vidare är det viktigt att samhällsutvecklingen inte leder till att svenska språkets ställning i förhållandet till finska språkets ställning inom privat sektor försvagas. Språkskyddet från början av 1920 talet avser i första hand svenska språket i förhållande till det finska språket, inte svenska språket i förhållande till det engelska språket eller något annat främmande språk.

Landskapsregeringen anser att det är viktigt att bevaka utvecklingen vad gäller detta bl.a. i samband med beviljande av näringsrätter, så att det säkerställs att det är möjligt att åländsk arbetskraft utan kunskaper i finska får möjlighet att erhålla arbetstillfällen då externa företag etablerar sig på Åland.

Landskapsregeringen avser att prioritera dessa frågor i samband med det fortsatta reformarbetet med självstyrelselagen och anser att det nya finländska regeringsprogrammet förefaller ge bättre möjligheter att på djupet diskutera språkbestämmelserna i självstyrelselagen. De där ingående språkbestämmelserna är av central betydelse.

2.2 Språkrådet

Språkrådet påbörjade sitt arbete i september 2008. I december 2012 antogs ett nytt reglemente i vilket språkrådets mandat omformulerades så att rådet uttryckligen enbart ska fungera som landskapsregeringens referensgrupp i språkärenden i syfte att trygga och slå vakt om det svenska språkets ställning på Åland. Språkrådet leds av lantrådet och medlemmar är representanter från landskapets förvaltning, kommunerna, staten, näringslivet, vårdsektorn och utbildningssektorn. I lantrådet Veronica Thörnroos regeringsprogram anges att språkrådets roll som aktör för svenska språkets ställning ska intensifieras.

Under 2019 höll språkrådet två möten. Vid ett möte inbjöds Ålands delegater i svenska Finlands folkting inför deras möte i Mariehamn under maj 2019.

Språkrådets protokoll finns på <https://www.regeringen.ax/andra-verksamheter-hor-forvaltningen/sprakradet>

2.3. Deltagande i beredning av statliga reformer

Landskapsregeringen konstaterar att det fortsatt är viktigt att förbättra dialogen mellan landskapsregeringens avdelningar och ministerierna. Landskapsregeringen ser därför positivt på de framåtsyftande och positiva skrivningarna i statsminister Marins regeringsprogram där det framgår att Finlands regering avser att Ålands självstyrelse ska utvecklas och värnas om i gott samarbete med Åland.

2.4. Språkliga brister i Finlands socialvårdslagstiftning

Landskapsregeringen har i sitt arbete i ett flertal fall uppmärksammat omfattande diskrepanser i den finsk- och svenskspråkiga versionen av en viss lagtext och/eller regeringsproposition. De här avvikelserna i text är allvarliga, eftersom de kan orsaka skillnader i förståelse, tolkning och användning.

Landskapsregeringen har såväl under 2018 som 2019 uppmärksammat ett antal instanser om problemen, bland annat social- och hälsovårdsministeriet och justitiekanslersämbetet vilket lett till att felaktigheterna i lagstiftningen delvis rättats till. Dock har social- och hälsovårdsministeriet i ett av sina svar konstaterat att det är den finskspråkiga lagversionen som uttrycker lagstiftarens avsikt. Landskapsregeringen delar inte denna uppfattning.

Ärendet är fortsättningsvis under behandling hos justitiekanslersämbetet. I Justitiekanslerns i statsrådet berättelse för år 2018 konstateras följande: ”Brådskan och svårigheterna vid planeringen av lagberedningsarbetet samt anhopningen av ärenden verkar orsaka problem också för laggranskningen. Laglighetskontrollen har visat att det inte alltid finns tid att genomföra någon laggranskning alls, inte ens i fråga om viktiga regeringspropositioner, och än mindre på båda nationalspråken. Dessutom har det framgått att det förekommit skillnader i fråga om innehållet i olika språkversioner, både i regeringspropositioner och i lagar som godkänts av riksdagen. Vid justitiekanslersämbetet undersöker vi som bäst detta problem och vilka åtgärder som bör vidtas inom ramen för laglighetskontrollen.” I en fotnot konstateras det att ”[o]ckså Ålands landskapsregering har uppmärksammat denna fråga [att det förekommit skillnader i fråga om innehållet i olika språkversioner], se Ålands landskapsregerings beslut dnr ÅLR 2018/7825, 20.12.2018. Justitiekanslern prövar vilka fortsatta åtgärder saken kräver (OKV/1888/1/2018).”

Landskapsregeringen utgår från att de officiella språken äger lika värde, vilket tydligt framgår ur förarbetena till gällande grundlag. Landskapsregeringen följer fortsatt ärendet. Landskapsregeringens vidare åtgärder beror på justitiekanslerns avgörande, bl.a. huruvida lagstiftarens vilja tolkas som språkneutral eller inte.

3. Vård- och landskapsreformen

3.1. Allmänt

Reformen, som föll i riksdagen i slutet av förra mandatperioden, bestod av många olika delar där reformen av landskapen och social- och hälsovården utgör hörnpelare. Landskapsregeringen har i tidigare redogörelser ingående beskrivit dessa. Även om hälso- och sjukvården samt socialvården hör till landskapets lagstiftningsbehörighet skulle Åland indirekt påverkas på ett flertal sätt.

För att neutralisera den höjda statliga förvärvsinkomstbeskattningen föreslogs ett åländskt landskapsavdrag infört i statsbeskattningen på Åland. Eftersom vård och landskapsreformen nu fallit i riksdagen är förslaget inte

längre för tillfället aktuellt. I det fall den av regeringen Marin planerade social- och hälsovårdsreformen läggs upp på motsvarande sätt så kommer det att vara aktuellt även framledes.

3.2. Flerkanalsfinansiering och valfrihet

I samband med social- och hälsovårdsreformen planerades även en förändring av flerkanalsfinansieringen och en reform som syftar till valfrihet inom social- och hälsovården. Landskapsregeringen noterar att regeringen Marin genom parlamentariskt sammansatta utredningar nu analyserar både avvecklingen av den s.k. flerkanalsfinansieringen och möjligheterna att ge landskapen beskattningsrätt.

Den 8 februari 2019 hördes landskapsregeringen av grundlagsutskottet gällande regeringens proposition rp 297/2018 rd med förslag till lag om ändring av sjukförsäkringslagen, lag om temporär ändring av 2 kap. 6§ i sjukförsäkringslagen och lag om upphävande av lagen om anordnande av och ersättning för tandvården för frontveteraner.

I den propositionen föreslogs att sjukförsäkringslagen ändras och att lagen om anordnande av och ersättning för tandvården för frontveteraner skulle upphävas. Vidare föreslogs att ersättningarna för sjuktransport, det vill säga transporter i anslutning till prehospital akutvård samt överflyttningar skulle upphöra vid ingången av 2021. De sjukvårdsersättningar som skulle betalas för anlitanande av privata hälsotjänster, det vill säga ersättningar för läkar- och tandläkararvoden samt för undersökning och vård ska upphöra vid ingången av 2023. Finansiering som skulle ha motsvarat de ersättningar som avsågs upphöra skulle därefter anvisas landskapen av statens medel. Propositionen innehöll därtill förslag till ändring av ersättningar för vård som getts utomlands.

Landskapsregeringen konstaterade i sitt utlåtande till grundlagsutskottet att enligt nuvarande fördelning av lagstiftningsbehörigheten mellan riksdagen och lagtinget hör socialförsäkringssystemet till Finlands behörighet i enlighet med självstyrelselag § 29 punkt 3. Därtill konstaterade landskapsregeringen att i Finlands grundlag (FFS 731/1999) 19 § moment 3 sägs att det allmänna skall, enligt vad som närmare bestäms genom lag, tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa. I utlåtandet till grundlagsutskottet lyfte landskapsregeringen fram:

- att riket fortsatt har ett konstitutionellt ansvar att tillse att invånarna på Åland garanteras med invånarna i riket likvärdiga sociala trygghetssystem genom socialförsäkring eller lagstiftning som ersätter den
- att riket inte ensidigt, utgående från planer på att omorganisera hälso- och sjukvården i riket, kan förändra de grundläggande trygghetssystemen som i dag finns i socialförsäkringen och som enligt gällande självstyrelselag hör till rikets lagstiftnings- och förvaltningsbehörighet
- att lagförslagets konsekvenser för landskapet Åland inte är utredda
- att lagförslaget i sin nuvarande form därmed inte kan genomföras

Landskapsregeringen konstaterar att riksreformen åter aktualiserats. Landskapsregeringen avser att följa processen samt att på lämpligt sätt uppmärksamma berörda ministerier på att de vid planering av reformen måste beakta den åländska självstyrelsen och reformernas effekter på Åland.

3.3. Reformen och Åland i fråga om hälso- och sjukvården

Enligt regeringsprogrammet i Finland fortsätter arbetet med att i Finland reformera social- och hälsovårdens organisationsstruktur, tjänsteutbud och finansiering. När det gäller avvecklandet av flerkanalsfinansieringen uttrycks målsättningen att en parlamentarisk kommitté kommer att bereda frågan före utgången av år 2020. Landskapsregeringen följer genom social- och hälsovårdsministeriet utvecklingen.

4. Utbildning

4.1. Utbildningssamarbete med Sverige gällande läkare

Från juli 2020 träder i Sverige ny lagstiftning om läkarutbildning i kraft vilket betyder att de som påbörjar sina studier efter det kommer att göra en sexårig utbildning där praktik ingår och således blir de legitimerade läkare efter avklarade studier och behöver inte göra någon AT-tjänstgöring. I och med reformen av läkarutbildningen förnyas även utbildningen till specialistläkare så att alla läkare som specialiserar sig inleder studierna med bastjänstgöring. Det är frågan om en målsatt period på cirka 12 månader. Socialstyrelsen bereder som bäst föreskrifterna för bastjänstgöringen.

Landskapsregeringen har tillsammans med ÅHS haft kontakt med Socialstyrelsen för att säkerställa att föreskrifterna inte utesluter att bastjänstgöringen kan göras på Åland det vill säga att de uppfyller Sveriges riksdags socialutskotts uttalande: ”Utskottet föreslår vidare ett tillkännagivande till regeringen om att säkerställa att utbildningssamarbetet med Åland kan fortsätta och att det blir möjligt för läkare att genomföra sin bastjänstgöring på Åland på likvärdiga villkor som i Sverige. Utskottets förslag grundar sig på ett motionsyrkande.” Landskapsregeringen följer fortsatt frågan.

4.2. Praktisk tjänstgöring för psykologer (PTP) på Åland

Psykologutbildningen i Sverige är 5 år på heltid och leder fram till psykologexamen. Efter examen ska man genomföra ett års praktisk tjänstgöring under kontinuerlig handledning (PTP). Personen som fullgör PTP kan i Sverige kalla sig psykolog. Efter godkänd PTP beviljar Socialstyrelsen legitimation och personen kan titulera sig "legitimerad psykolog".

Socialstyrelsen har bemyndigande att utfärda föreskrifter om praktisk tjänstgöring för psykologer. Den gällande föreskriften (SOSFS 2008:34) är från år 2008 och har uppdaterats 2016 och 2017. Vid en ansökan om legitimation för yrket ska en psykolog få praktisk tjänstgöring som psykolog i ett annat EES-land erkänd, om han eller hon uppfyller kraven i föreskrifterna. Med andra ord kan i enlighet med Socialstyrelsens gällande föreskrifterna PTP i princip genomföras på Åland under en period av 8 av 12 månader om villkoren i föreskrifterna uppfylls.

Enligt Självstyrelselag (1991:71) för Åland § 27, punkt 30 är behörigheten att vara verksam inom hälso- och sjukvården en del av Finlands lagstiftningsbehörighet. Den lag som reglerar detta är Lag om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården (FFS 1994/559). Enligt lagen (2§) kan den som studerar för yrket i fråga tillfälligt sköta en legitimerad yrkesutbildad persons uppgifter under ledning och tillsyn av en legitimerad yrkesutbildad person med rätt att självständigt utöva yrket.

En person som i Sverige tagit sin psykologexamen och har för avsikt att göra sin PTP är inte en person som studerar till yrket enligt den behörighetslagstiftning som gäller och inte heller legitimerad psykolog. Behörighetslagstiftningen möjliggör därför inte att personen beviljas tillfällig rätt att sköta legitimerad yrkespersoners uppgifter under ledning av en legitimerad yrkesutbildad person med rätt att självständigt utöva psykologyrket, vilket hela PTP-tiden bygger på.

Således är det idag inte på grund av gällande behörighetslagstiftning möjligt att göra PTP på Åland. Detta avser landskapsregeringen arbeta med genom att påverka social- och hälsovårdsministeriet att initiera en ändring av lagstiftningen så att PTP-tjänstgöring på Åland kan bli möjlig.

5. Ålands demilitarisering och neutralisering samt säkerhetsläget i Östersjön

5.1. Allmänt

Ålands demilitarisering och neutralisering har under en lång tid bidragit till att upprätthålla stabiliteten i Östersjöområdet. Åland har länge framfört den åsikten att demilitariseringen och neutraliseringen fyller en viktig funktion och att den ska upprätthållas oförändrad. Även Finland och Sverige har vid upprepade tillfällen uttryckt vikten av att Ålands demilitarisering och neutralisering respekteras och kvarstår. Ålands demilitarisering och neutralisering är ingen isolerad företeelse utan är en av de faktorer som påverkar det säkerhetspolitiska läget i Östersjön. Det är viktigt att man från åländsk sida håller sig uppdaterad om de förändringar som sker i omvärlden inom säkerhetspolitiska området för att kunna bevaka att demilitariseringen och neutraliseringen upprätthålls i alla situationer. Nedan redogörs i korthet för väsentliga säkerhetspolitiska händelser under perioden.

Under år 2020 kommer Finland att utarbeta en ny utrikes- och säkerhetspolitisk redogörelse. Lägesbilden och omvärldsanalysen i den redogörelsen ska också styra beredningen av en försvarsredogörelse som planeras senare under 2020. Dessa båda redogörelser är av intresse för Åland med beaktande av Ålands demilitarisering och neutralisering och beredande tjänstemän har varit i kontakt med landskapsregeringen i syfte att ge Åland möjligheter att vid ett lämpligt skede av beredningen inkomma med synpunkter.

Den 1 januari 2020 trädde en ny lag om fastighetsköp i kraft i riket. Enligt lagen måste köpare, både privatpersoner och företag, som kommer från länder utanför EU- och EES-området ha tillstånd för att kunna köpa fastigheter i Finland. Tillståndsplikten gäller i hela Finland, med undantag för Åland. Syftet med lagstiftningen är att säkerställa den nationella säkerheten vid förvärv av fastigheter. Lagstiftningen ger staten möjligheter att ingripa genom att staten ges inlösenrätt vid sådana fastighetsförvärv som äventyrar Finlands nationella säkerhet.

5.2. Säkerhetspolitiskt samarbete

Både Europas och Förenta staternas globala inflytande håller på att förändras eftersom världen blir mer multipolär. Afrika får ökad betydelse som granne och strategisk partner till EU. Kina med sitt allt högre välstånd vill öka sin internationella tyngd på många olika sätt. Även andra stater, såsom Ryssland, söker sig en mer betydande ställning. Detta återspeglas också i säkerhetsläget kring Östersjön, vilket har försämrats de senaste åren. Detta är en situation som inte ser ut att vara övergående och som berör alla Östersjöländer.

Ingen nation kan ensamt möta en orolig utveckling vilket gör internationella säkerhetspolitiska samarbeten än mer viktiga. Både Finland och Sverige har uttalat att man inte kan utesluta ett väpnat angrepp eller användandet av militära maktmedel mot sina respektive länder.

Det viktigaste målet för Finlands utrikes- och säkerhetspolitik är att undvika att hamna i en militär konflikt. Finland utövar en aktiv stabiliseringspolitik för att förebygga militära hot och minska spänningen också överlag.

Finlands utrikes- och säkerhetspolitik skapar beredskap bland annat inför klimatförändringen, naturkatastrofer, ökad ojämlikhet, hybrid- och cyberpåverkan och andra icke-militära hot. Man måste även se till att försörjningsberedskapen i Finland tryggas under alla förhållanden.

Finland deltar i sådant säkerhets- och försvarspolitiskt samarbete som stärker syftet att bibehålla den egna försvarsförmågan. Det säkerhetspolitiska

samarbetet sker inom EU och inom ramen för Natopartnerskapet och det nordiska samarbetet samt bilateralt mellan Finland och Sverige.

EU är ett viktigt forum då det gäller internationellt samarbete. Den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken är ett viktigt instrument i det. EU har intensifierat sitt säkerhets- och försvarssamarbete under de senaste åren. De första instrumenten och programmen koncentrerade sig särskilt på att bygga upp den gemensamma kapaciteten. Nu pågår arbetet att stärka EU:s roll som säkerhetsproducent såväl inom som utanför unionen. Avsikten är emellertid inte att ersätta eller konkurrera med Nato.

På grund av spänningarna i Östersjöregionen har säkerhetssamarbetet mellan de nordiska länderna utvecklats under de senaste åren. Samarbete mellan Östersjöländerna har även betydelse för försörjningsberedskapen då ca 80 procent av all handel går sjövägen. Skulle en kris uppstå så har alla nationer som besitter en marin förmåga i Östersjöregionen ett ansvar att se till att sjöfarten fortsätter obehindrat, vilket för Ålands del är av särskild betydelse.

Det svensk-finska försvarssamarbetet har en särställning i både Finlands och Sveriges säkerhetspolitik och därmed ett särskilt djup och betydelse. Samarbetet sträcker sig bortom fredstida förhållanden och innehåller operativ planering. Det är ett långtgående steg från två alliansfria stater. Det handlar om att tillsammans bidra till fred och stabilitet. Under år 2020 kommer Sveriges regering att lägga fram en proposition som öppnar för att snabbare kunna ge stöd och hjälp till Finland i en kritisk situation. Motsvarande lagstiftning finns redan på finsk sida. Finlands regering anger i sitt regeringsprogram (Sanna Marins regering 2019) att det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet med Sverige ska fördjupas. Båda parter i samarbetet är väl medvetna om Ålands särställning och samarbetet bedrivs på ett sådant sätt att Ålands särställning beaktas.

Till grunderna för Finlands säkerhets- och försvarspolitik hör att det ska finnas ett nationellt spelrum och valmöjligheter. Finland har konstaterat att möjligheten att ansöka om medlemskap i Nato kvarstår. Finland fortsätter även det omfattande Natosamarbetet som grundar sig på ett partnerskap. Ett väl fungerande samarbete mellan EU och Nato är i Finlands intresse. I arbetet för säkerhetspolitisk stabilitet i Östersjöregionen är även Ryssland och de baltiska länderna viktiga samarbetspartners. Östersjöstaternas råd (CBSS), Östersjökonferensen (BSPC) och HELCOM är viktiga arenor i Östersjösamarbetet. Åland deltar i både BSPC-samarbetet och i HELCOM.

5.3. Ålands demilitarisering och neutralisering

Den fortsatta säkerhetspolitiska oron i Östersjöområdet leder till att det finns ett intresse för Ålands demilitarisering och neutralisering i omvärlden. Landskapsregeringen anser att det är viktigt att det fortsättningsvis säkerställs att ingen förändring sker beträffande Ålands ställning. Under perioden har det inte förekommit några anmärkningsvärda uttalanden i offentligheten om Ålands demilitarisering och neutralisering. Demilitariseringen och neutraliseringen bidrar till stabilitet i Östersjöregionen, vilket landskapsregeringen anser är av särskild betydelse mot bakgrund av rådande säkerhetspolitiska situation.

Landskapsregeringen anser fortsättningsvis att det är av största vikt att Ålands demilitarisering och neutralisering upprätthålls och att dess giltighet kontinuerligt hävdas oavsett nationella eller internationella förändringar på det säkerhetspolitiska planet.

5.4. Samarbetsgruppen med försvarsministeriet

Den samarbetsgrupp mellan försvarsministeriets och landskapsregeringens tjänstemän som bildades år 2017 har under 2019 haft två möten varav ett på

Åland. Landskapsregeringen konstaterar att samarbetsgruppen fyller sin funktion som kontaktskapande organ. Genom gruppens arbete har landskapsregeringen möjlighet att föra fram sin syn på demilitariseringen samt att under tjänsteansvar ta del av sådan information som förbättrar möjligheterna att bedöma de säkerhetspolitiska skeendena.

6.5. Fartygsbesök och överflygningar

Årligen genomför marinen planerade fartygsbesök i åländska vatten. Under år 2019 fick Åland meddelande om sammanlagt 26 fartygsbesök. Landstigning skedde vid 8 besök. Av dessa är 6 anmälda fartygsbesök sådana där man enbart i händelse av dåligt väder skulle gå in på åländskt område. Landskapsregeringen har inte information om hur många av dessa 6 fartygsbesök som blev av. Besöken föranledde inte några åtgärder. De årliga möten som hålls mellan företrädare för marinen, lagtinget och landskapsregeringen är betydelsefulla eftersom de ger möjlighet att regelbundet utbyta information samt föra diskussioner om aktuella frågor.

År	Totalt antal	Landstigning	Handräckning
2010	26	8	
2011	28	11	
2012	14	11	
2013	18	6	
2014	19	5	
2015	12	3	
2016 ¹	27	9	1
2017	29	6	1
2018	37	11	
2019	30	8	1

5.6. Gränsbevakningen

Gränsbevakningens personalstyrka ligger på samma nivå som tidigare år. De uppgifter som utförs av gränsbevakningen är av stor vikt för det åländska samhället och samarbetet mellan gränsbevakningen och de åländska myndigheterna är gott.

De årliga möten som hålls mellan gränsbevakningens ledning och landskapsmyndigheterna är viktiga eftersom de ger möjlighet till informationsutbyte och diskussioner om aktuella frågor. Under 2019 kunde inget möte hållas på grund av sjukdom.

Under året har inga utlåtanden gällande lagstiftning som berör gränsbevakningsväsendet begärts.

5.7. Ålandsexemplet

Kontaktgruppen mellan utrikesministeriet och landskapsregeringen har till syfte att utveckla och öka Ålandsexemplet användning i internationella sammanhang samt att utveckla och utöka informationen om samt kontakterna till Åland. Kontaktgruppen har under år 2019 haft 4 möten varav ett på Åland. I enlighet med verksamhetsplanen har temamöten hållits. Kontaktgruppen har tidigare betonat vikten av närmare kontakter med andra avdelningar och enheter vid utrikesministeriet och bjuder därför kontinuerligt in nyckelpersoner från olika avdelningar och enheter att delta vid ett möte för

¹ Siffrorna för 2009-2015 räknas för tiden 1.11-31.10. Fr.o.m. 2016 räknas besöken per kalenderår.

information och diskussion kring aktuella frågor. Under året har bland annat chefen för Rysslandsenheten deltagit vid kontaktgruppens möte. Under året gjordes även ett studiebesök till CMI (the Crisis Management Initiative). Under perioden planerades även ett besök till Åland för utrikesministeriets Kavaku-utbildning, vilket genomfördes i januari 2020. Kontaktgruppen har även inlett planeringen av ett seminarium i Haag med anledning av självstyrelsens 100-årsfirande.

6. Jordbrukspolitik

Jord- och skogsbruksministeriet tillsatte i december 2018 en arbetsgrupp med representanter för jord- och skogsbruksministeriet, landsbygdsverket och landskapsregeringen för att behandla frågor mellan Finland och landskapet Åland gällande Europeiska unionens jordbrukspolitik år 2021 – 2027. Arbetsgruppen har till uppgift att komma med nödvändiga förslag för de frågor som behöver samordnas i samband med beredningen av CAP-strategiplanen, grunderna för fördelning av medel från EJFLU dvs Ålands andel av de medel som Finland får från EJFLU under den kommande EU-finansieringsperioden och fördelningen av kvoten av stöd av mindre betydelse (de minimis) inom sektorn för produktion av jordbruksprodukter. Eftersom det enligt förordningsförslagen endast får finnas en strategiplan per medlemsstat krävs en samordning på medlemsstatsnivå mellan de för de olika åtgärderna behöriga parterna.

Reformarbetet har försenats på EU-nivå på grund av Brexit-situationen och osäkerheten kring långtidsbudgeten. Arbetsgruppen, vars mandat sträcker sig till den 31 december 2020, har hittills lämnat ändringsförslag till Europeiska unionens råd gällande organiseringen av förvaltningen inom medlemsstaten så att det skall vara möjligt att skapa ett förvaltningsupplägg som respekterar självstyrelselagen. Arbetsgruppen har även överenskommit om fördelningen av EU-medel mellan staten och Åland samt fördelat kvoten gällande stöd av mindre betydelse inom sektorn för produktion av jordbruksprodukter.

7. Fiskeripolitik

I december 2016 fattade jord- och skogsbruksministeriet ett beslut om fördelning av Finlands fiskekvoter för de av EU kvoterade arterna strömming, vassbuk och lax, vilket föranleddes av att riksmyndigheterna hade implementerat ett system med individuella kvoter. Landskapsregeringen hade vid flertalet tillfällen framhållit att man anser att riksmyndigheterna inte är behöriga att ensidigt besluta huruvida fiskekvoterna ska fördelas mellan Åland och staten, vilka fiskekvoter som ska fördelas och vilken fördelningsgrund som ska användas.

I enlighet med självstyrelselagens 60 § 2 mom. skickades en framställning till Högsta domstolen där ministeriet anhöll om att Högsta domstolen skulle avgöra om riksmyndigheten är behörig att med ett förvaltningsbeslut verkställa en fördelning av Finlands fiskekvoter mellan riket och landskapet och bekräfta att förvaltningsbeslutet därmed är juridiskt bindande för landskapet Åland och dess fiskeaktörer. I januari 2017 lämnade landskapsregeringen en skrivelse till Högsta domstolen i vilken man bemötte jord- och skogsbruksministeriets framställning.

Högsta domstolen beslöt den 29.6.2017 att jord- och skogsbruksministeriet är behörigt att med stöd och iakttagande av 59 b § 2 mom.

självstyrelselagen besluta om en för genomförande av Europeiska unionens gemensamma fiskeripolitik nödvändig fördelning av Finlands fiskekvoter då samförstånd mellan rikets och landskapets myndigheter inte uppnåtts.

Huruvida ministeriets beslut skulle vara juridiskt bindande för landskapsregeringen konstaterade Högsta domstolen att ”fråga härvid inte är om riksmyndighetens behörighet utan om rättsverkan av dess beslut.” Domstolen avgör med stöd av 60 § 2 mom. självstyrelselagen meningsskiljaktigheter beträffande behörigheten mellan rikets och landskapets myndigheter men lagrummet ger inte domstolen behörighet att avgöra frågor som rör rättsverkningar av beslut.

I januari 2017 beslöt landskapsregeringen att lämna ett besvär till Helsingfors förvaltningsdomstol över ministeriets beslut om fördelning av fiskekvoterna. I jord- och skogsbruksministeriets beslut hade Helsingfors förvaltningsdomstol felaktigt angetts som behörig förvaltningsdomstol. I oktober 2017 överförde Helsingfors förvaltningsdomstol ärendet till Åbo förvaltningsdomstol som i enlighet med rikets lag om det nationella genomförandet av Europeiska unionens gemensamma fiskeripolitik (1048/2016) är den förvaltningsdomstol till vilken ansökan om ändring ska riktas.

Åbo förvaltningsdomstols dom i ärendet kom den 26.11.2019 och man avlog de av landskapsregeringen anförda besvären. Ärendet avgjordes av tre domare. Den föredragande domaren gjorde en avvikande bedömning och ansåg att ministeriets beslut skulle upphävas med anledning av landskapsregeringens anförda besvär.

Den 19.12.2019 besvärade sig landskapsregeringen vidare till Högsta förvaltningsdomstolen och yrkade att ministeriets beslut om fördelningen av fiskekvoterna upphävs då det saknar laga grund samt att besvärsrätten endast ska gälla landskapsregeringen och att det fastställs att Ålands förvaltningsdomstol är behörig domstol att avgöra ärendet. Ärendet är ännu inte avgjort.

8. Skattegränsen

Unionens nya tullagstiftning, Unionens tullkodex (EU) nr 952/2013 (unions-tullkodex) och dess delegerade- och genomförandeakter, började tillämpas den 1 juni 2016. De elektroniska system som krävs för att regelverket ska tillämpas fullt ut, ska vara i bruk senast till den 1 januari 2021. Tullagstiftningen omfattas av unionens exklusiva behörighet, och på nationell nivå är det rikets behörighet. Den är av särskilt intresse för landskapet eftersom unionslagstiftningen direkt styr skattegränshanteringen. Unionstullkodex utgår från att tullprocedurerna inom unionen ska bli så enhetliga som möjligt och att tullförfaranden ska hanteras fullt ut elektroniskt. Trots syftet med fullständig harmonisering, har möjlighet till viss specialreglering införts för handel mellan EU:s skatteområde och landskapet, samt andra områden som hör till EU men står utanför EU:s skatteområde.

Landskapsregeringen redogjorde i externpolitiska meddelandet för 2015 (nr 2/2015-2016) för hur det mångåriga arbetet med att sörja för möjligheter till förenklingar i skattegränshanteringen inom ramen för tullkodexen avslutades under 2015. Ändringar gjordes av kommissionen strax innan kommissionens delegerade förordning (EU) 2015/2446 avseende närmare regler avseende vissa bestämmelser i unionens tullkodex antogs, som medförde ökad osäkerhet kring vilka förenklingar som kan tillämpas framöver i skattegränshanteringen. Under åren 2016-2019 har vissa ändringar formaliserats av Tullen, men vilka förfaranden som slutligen kommer att gälla fastställs under 2020 inför att förtullningsprocesserna fullt ut görs elektroniska inför tillämpningsdatumet 1 januari 2021. Under år 2019 har Tullen fortsatt att genom kundsamarbetsgruppmöten informera om hur Tullen kommer att verkställa EU-lagstiftningen, men mycket lite information lämnades under år 2019.

Detta gjorde det svårt för landskapsregeringen att arbeta med frågorna under året. Ett flertal möten hölls dock mellan Tullen och landskapsregeringen under året bl.a. för att påskynda processen hos Tullen. Landskapsregeringen har dock för närvarande pågående diskussioner med Tullen om implementeringen av de nya importförfarandena, med målsättningen att de fortsatt ska vara smidiga över den nationella skattegränsen.

